

KAVAN Štěpán, 2020. Ochrana člověka a společnosti – vývoj vzdělávání v bezpečnostních tématech.

1. vyd. Praha: NLN, 2020. 271 s. ISBN 978-80-7422-753-0.

Autor, **plk. Mgr. Štěpán Kavan, Ph.D.**, ktorý aktuálne vykonáva funkciu vedúceho Oddelenia krízového riadenia Krajského riaditeľstva Hasičského záchranného zboru Českej republiky v Juhočeskom kraji a pedagogicky pôsobí na Jihočeskej univerzite a na Vysokej škole európskych a regionálnych štúdií v Českých Budejoviciach, sa vo svojej tvorbe zaoberá predovšetkým bezpečnostnou problematikou. Nakladateľstvá Lidových novin Praha vydalo v závere uplynulého roku jeho najnovšiu vedeckú monografiu s názvom **Ochrana člověka a společnosti – vývoj vzdělávání v bezpečnostních tématech.**

Primárnym cieľom autora recenzovanej publikácie bolo spracovať, charakterizovať a priblížiť v nej čitateľom z radov odbornej i laickej verejnosti jednotlivé vývojové časti bezpečnostného vzdelávania, najmä v oblasti brannej výchovy, civilnej obrany a civilnej ochrany na území bývalého spoločného štátu Čechov a Slovákov od roku 1918 a potom, po rozdelení na dva samostatné štáty, na území Českej republiky až po súčasnosť.

V nadväznosti na tento cieľ Kavan v recenzovanej monografii z historického hľadiska skúma brannú výchovu a vzdelávanie v bezpečnostnej sfére, okolnosti a podmienky jeho vzniku, význam a charakteristiku konkrétnych opatrení v oblasti prípravy mládeže i dospelých v jednotlivých historických etapách a obsah vzdelávania v predmetnej oblasti až po súčasnosť. Zároveň v knihe prezentuje obsahové vymedzenie bezpečnostného vzdelávania, teoretické východiská a ďalšie smerovanie v oblasti ochrany človeka a spoločnosti.

Špecifickú časť publikácie, ktorú zvlášť oceňujem, predstavuje výskum a analýza súčasného prístupu k vzdelávaniu v oblasti bezpečnosti a osobitne k brannej výchove na vysokých školách pripravujúcich budúcich pedagógov. Oblasť bezpečnostného vzdelávania je podľa autora riešená medziodborovo a multidisciplinárne, pričom takéto špecificky zamerané vzdelávanie a jeho obsah predstavuje jeden z dôležitých prvkov ochrany obyvateľstva. Jeho hlavným zámerom je sprostredkovať znalosti a schopnosti potrebné k prevencii, t. j. k predchádzaniu mimoriadnym udalostiam, resp. v prípade ich vzniku poskytnúť znalosti a schopnosti zaisťujúce adekvátnu reakciu a použitie správneho postupu za účelom minimalizovania škodlivých následkov vo forme ochrany života, zdravia, majetku a životného prostredia.

Za mimoriadne prínosné považujem, vzhľadom na súčasné zhoršovanie globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia a rast vojenských, ale predovšetkým nevojenských bezpečnostných hrozieb na medzinárodnej i národnej úrovni, najmä opätovné plnohodnotné vysvetlenie a zdôraznenie významu brannej výchovy v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu, a to aj zo spoločensko-historického hľadiska.

Zavedenie brannej výchovy, ako prezentuje autor, totiž nie je len výsledkom vývoja a zmien vo výchovno-vzdelávacích programoch v priebehu uplynulých dekád, ale veľmi úzko súvisí s vývojom celej spoločnosti, pričom je úzko previazané so zaistením bezpečnosti, obrany a ochrany obyvateľstva v prípade prepuknutia ozbrojeného konfliktu, zásadného zhoršenia bezpečnostnej situácie alebo vzniku mimoriadnych udalostí.

Branná výchova na školách, bez ohľadu na ich stupeň, bola z uvedeného dôvodu formovaná dlhým a bohatým vývojom a počas doby jej existencie bola ovplyvnená mnohými zmenami – významovými, obsahovými i formálnymi. Vývojové smery boli, pochopiteľne, podobne ako mnohé iné, závislé jednak na politickom systéme a usporiadaní štátu a jednak od vnímania úrovne bezpečnosti na regionálnej i globálnej úrovni.

Samotná publikácia sa skladá z deviatich hlavných kapitol, z ktorých prvá kapitola sa zaoberá teoretickými východiskami skúmanej problematiky a vymedzením základných pojmov. Druhá kapitola skúma historické a spoločenské podmienky vzniku brannej výchovy. V tretej až šiestej kapitole sa autor podrobne venuje vzniku, vývoju, výchove, vzdelávaniu a zameraniu brannej výchovy v jednotlivých historických etapách, a to v období rokov 1918 až 1938, v období protektorátu Čechy a Morava, v období rokov 1945 až 1989 a v období nasledujúcom po roku 1989. Siedma kapitola obsahuje komparáciu súčasných prístupov k bezpečnostnému vzdelávaniu vo vybraných štátoch, konkrétne na Slovensku, Ukrajine, v Poľsku, Rusku, Rakúsku, Moldavsku a Bielorusku. V ôsmej kapitole autor predkladá svoje vlastné zhodnotenie vzdelávania na vysokých školách pripravujúcich budúcich pedagógov v oblasti bezpečnostnej problematiky, na čo nadväzuje v deviatej kapitole, v ktorej sa zaoberá obsahovým vymedzením bezpečnostného vzdelávania a jeho ďalším smerovaním. Okrem toho monografia obsahuje úvod, záver, register, zoznam použitej literatúry a zdrojov, zoznam skratiek, prílohy a tiež podkapitolu s precíznym vysvetlením cieľa a metodológie vedeckej práce, čo hodnotím mimoriadne kladne.

Každá z hlavných kapitol obsahuje čiastkové zhrnutie. Tieto zhrnutia však nie sú iba zopakovaním najdôležitejších faktov z kapitoly, ale obsahujú aj úvahy autora na tému: prečo a ako systém fungoval v danom časovom období v krajine a čo ho ovplyvňovalo. Tieto úvahy považujem za veľmi prínosné pre celkové pochopenie publikácie. V pasáži týkajúcej sa obdobia rokov 1948 až 1989, teda obdobia s rozdielnymi politickými názormi naprieč spoločnosťou, oceňujem, že sa autor nenechal strhnúť k hodnoteniu vtedajšej politickej situácie. Z pohľadu systému vzdelávania k bezpečnosti a obrane je totiž politická situácia len prostredím, v ktorom prebieha, a je preto dobre, že autor zvolil technický prístup založený na faktoch. Rovnako tak pri analýze výchovno-vzdelávacieho procesu v bezpečnostnej oblasti v zahraničí, kde je z odborného uhla pohľadu podstatné, ako systém vyzerá, aké sú jeho výhody a nevýhody, a nie aký je subjektívny pohľad autora na aktuálne politické dianie.

Celkovo možno na záver zhodnotiť, že v prípade recenzovanej monografie autora Štěpána Kavana ide o naozaj originálne a unikátne dielo, ku ktorému nepoznám v Slovenskej republike a ani v zahraničí zodpovedajúcu analógiu. Má bezpochyby veľký význam pre lepšie pochopenie problematiky vzdelávania v oblasti bezpečnosti, obrany a ochrany obyvateľstva, nakoľko nielen veľmi vhodne sumarizuje doterajšie poznatky, ale súčasne prináša a objasňuje nové, aktuálne informácie z predmetnej oblasti.

Publikácia sa iste veľmi rýchlo zaradí medzi základné informačné zdroje v rámci riešenej problematiky, ale tiež pri výučbe aktuálneho stavu systému zaisťovania podpory postihnutému obyvateľstvu pri mimoriadnych udalostiach. Formu spracovania diela, pri ktorom autor vychádzal z vlastných praktických,

výskumných a pedagogických skúseností a poznatkov, považujem za primeranú pre dielo, ktoré si zaslúži pozornosť tak odbornej, ako aj laickej verejnosti.

V úplnom závere svojej recenzie si dovoľujem vyzdvihnúť využitie štandardných i špecifických metód vedeckého výskumu, predovšetkým veľmi vhodné využitie historicko-porovnávej analýzy, čo sa pozitívne prejavilo nielen na dosiahnutých výsledkoch a naplnení stanovených primárnych i sekundárnych cieľov monografie, ale zároveň významným spôsobom zvýšilo teoretický i praktický prínos hodnotenej publikácie. Monografiu je tak možné využiť pri výučbe vo všetkých stupňoch vysokoškolského štúdia, ako aj v odborných či kariérnych kurzoch príslušníkov ozbrojených, bezpečnostných a záchranárskych zborov a civilných zamestnancov z oblasti civilnej obrany a krízového riadenia.

*plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav Ivancík, PhD. et PhD.
Katedra informatiky a manažmentu
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
e-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk*